

Razbiti kelih

Ledinska imena pripovedujejo

✍ in 📖 Dušan Škodič

Že vsaj teden dni, vse od rožnovenske nedelje, je deževalo brez prestanka. Sesirjeni oblaki so polegli na vrhé, da očem ni bilo dano videti, ali tudi tam zgoraj dežuje ali pa se je morda že sprevrglo v sneg. Odmaknil je pogled od okna in si počasi slekel talár ter ga zgledno preganjenega položil na komodo. Šele preoblečen se je sklonil in pobral tanjši poleni, ki sta na razkopani žerjavici kmalu zagoreli. Naraščajoči plamenčki so pomagali razkriti vso borno opremo malega župnišča. Z gorečo trsko je v nespameti prižgal obe debeli sveči v svečniku, pa takoj nato eni poklopil steno, da je zadišalo po medenem vosku. Že tretje leto je maševal v

tej majhni, zakotni fari. Nič ni kazalo, da se ga bo škofija kaj kmalu usmilila in ga dodelila kam v prijaznejšo notranjost. V trenutku slabosti si je celo drznil pisati prelatu, zadovoljivega odgovora pa ni dobil. Prvič mu je svetoval le potrpežljivost in mu priporočil, naj se bolj poglobi v duše svojih podanikov ter iz njih poskuša oblikovati bogaboječe ovčice. Takšne priložnosti v veliki fari, kjer ni tolikšnega pomanjkanja in kjer se razraščata farizejstvo in nemorala, nikdar ne bo imel. Potrpi, sin moj, mu je pisal, in se uči življenja! Po letu dni je poslal še drugo pismo, vendar nanj sploh ni več dobil odgovora. Tukaj pa je življenje trdo in ljudje cerkvi niso

Gore nad Kurjo dolino

📖 Zoran Gaborovič

naklonjeni nič bolj, kot jim je nujno. Ozrl se je v kot, kjer je viselo metrsko razpelo in na njem preprost kipec. V plapolajoči svetlobi je bilo videti, kot bi se križani trudil osvoboditi žebeljev, ki so mu prebičano telo priklepali na les. In krvava solza v njegovem očesu je grozila, da mu bo vsak trenutek zdrsnila po licu.

Iz veže se je zaslišal ropot. Le kdo bi lahko bil, se je zdrznil iz trenutne zamaknjenosti. Takoj nato je potrkalo.

»Naprej!« Vrata so se z ječanjem vdala in vstopil je fantič, morda dvanajstih let, napravljen kar se da revno in obut v cokle.

»Hvaljen Jezus,« je obstal pri vratih s pomečkanim klobučkom v rokah. Tla, ki že predolgo niso bila poribana, je zmočilo nekaj kapljic, ki so mu odpadle z obláčil.

»Na vekov veke! Kaj bo dobrega, Ožbej?« je vprašal, ko je v prišleku prepoznal Potočnikovega ovčarja. Pobič je imel v resnici že štirinajst let, le da je bil za svojo starost zelo drobne postave. Nekje iz Tuhinjske doline so ga pripeljali, še preden je on prišel sem za župnika.

»Jaz,« je jecljal s tresočo spodnjo čeljustjo, »za ovcami sem bil, v Mokrico so se mi zalezle.« Šele zdaj je lahko opazil, da ima fant čisto pomodrele ustnice. Iz vlažnih, od klobučka poležanih las se mu je komaj opazno kadilo. Prijel ga je za roko in posedel na stol pri peči.

»Saj si vendar ves prezebel. Čemu pa si prišel sem, Ožbej? Pri ovcah ti jaz ne bom mogel pomagati.« Segel je po ročki na robu štedilnika in z obžalovanjem ugotovil, da je v njej le še nekaj postane šipkove usedline. Zjutraj je malo zalezal in ni utegnil pristaviti novega. Kasneje pa se ni spomnil.

»Do doma imam še daleč,« je v zadregi sklonil glavo. »Zeblo me je.«

»Že dobro, Ožbej,« se mu je fant zasmilil. »Ko si odpočiješ in se ogreješ, pa pojdeš dalje.« V njem se je spet zganil tisti človeški občutek, ki ga je včasih v boju s svojimi notranjimi dvomi in skušnjavami prav po nemarnem zapostavljal. S korcem je zajel vodo iz vedra in napolnil ročko, ki je bila z notranje strani zaradi kuhanja čaja prevlečena s temno rdečo patino, ter jo postavil na štedilnik. Presenetljivo so se drva takoj vnela in dimnik je kljub navzdol tlačecemu vremenu dobro potegnil. Opazoval

je fanta. Na drobnem obrazu z udrtimi lici so izstopale velike črne oči. Zarezici nad nosom sta izdajali skrb in negotovost v njegovi duši.

»Povej mi. Te gospodar kdaj tepe?«

»Včasih,« mu je bilo neprijetno. »Ne prehudo,« je skoraj zašepetal, kot bi se bal lastnega glasu.

»Koliko ovac se ti je izgubilo? Dve, tri?«

»Šest. Nisem si več upal za njimi. Treskalo je.« Seveda je treskalo, zadnje dni je bilo, kot bi se napravljalo na nov vesoljni potop, je pomislil gospodar in pogledal skozi okno. Tema bo zaradi debelih oblakov vsaj eno uro prej. Rosa na šipi mu je čez nekaj časa povedala, da je voda v ročki zavrela. Vsul je šipkovega čaja.

»Se bojiš domov?« ga je vprašal skozi soparico, ki se je dvigala iz pločevinastih skodel pred njima. Opazoval je fantove prste, še vedno rahlo pobeljene od mraza, ki so drhteče oklepali toplo posodo.

»Gospodar je rekel, da pred zimo ne dobim čevljev, če ne najdem ovac.«

»Moj bog,« je pomislil, »kako me preskušaš! Dal si mi pamet in jaz sem se dal tebi. Le kako naj najdem besedo tolažbe ob taki nedolžni preproščini? Fantu bodo odrekli čevlje, ker mu je nekaj ovac zbežljalo v hrib, kdo ve, morda jih je celo strela in ležijo pod kakšno steno. Vsa fara živi v pomanjkanju in se trudi za svoj vsakdanji kruh. Letine so slabe in tudi pri ófru se pozna, da se ljudje ob trudu za preživetje vedno manj zanašajo na božjo pomoč. Morda sem res premalo potrpežljiv, kot mi je bilo očitano. Celu sebičen, ker bi se rad umaknil na boljše, ne da bi lahko pred bogom in pred seboj rekel, da sem poskušal vse, kar je bilo mogoče, da bi spremenil ta svet vsaj za velikost prašnega zrna na bolje. Ali imam pravico biti nezadovoljen, ker moram štediti s svečami in ker imam v tabernaklju le reven bakren kelih namesto zlatega, kakršnega imajo na Štifti, kjer sem kaplanoval?«

»Mar ni nikogar drugega, mislim, odraslega pri hiši, da te pošiljajo samega?«

»Ni. Lani je volarju pri vleki hlod stisnil nogo, pa sem poslej sam za te reči. Pa saj,« so se mu zasvetile oči, »nam poslej ne bo več hudega. Tudi čevlje bom dobil. Če ne, si jih bom pa kar sam kupil.« Kot da bi si pregriznil jezik, je nenadoma umolknil.

»Seveda, Ožbej,« je rekel gospod in vstal. Pomišljal je za trenutek pred omaro, ne dolgo, samo za trenutek, nato pa vendarle podlegel slabosti in iz zelenke izvlekel zamašek in si v skodelo vlil dolg curek. V nos mu je puhtil vonj po nagnitem sadju. Zadnja letina je bila res slaba.

»S čim pa jih boš plačal? Denarja ti gospodar ne bo dal. Če bo manj volne in sira, tudi zaslužka ne bo. Pa še z bolnim hlapcem ga je udarilo. Vere manjka pri vaši hiši, Ožbej, vere!« je rekel med dolgim požirkom, že napol iz navade. Križani, ki se mu je pri tem prikradel pred oči, ga je grdo gledal.

»Zlatá bom prinesel s hribov. Potlej nam ne bo hudega, ovce bomo pa kar nove kupili, če teh ne najdemo,« je fantaziral.

»Če bi bilo tako preprosto, bi jaz imel že najmanj škofovski prstan,« se je kislo nasmehnil gospod, in preden je vrnil zelenko na svoje mesto, vlil še en kratek pljusok.

»Res, iz Zlatega studenca. Ko sem šel za nemarnicami, sem naletel nanj.«

»Ožbej, to so vendar pripovedke. Dokler jih pripovedujejo otrokom, je to dobro. Če pa jih nekdo širi med ljudmi, je to škodljivo in grešno, ker zavaja v požrešnost in nerazumnost. Človeka odvrča od pametnega dela in ga trga od kmetije in družine, za katero mora skrbeti, če mu jo je bog dal. Nagovarjanje k temu pa je smrtni greh!« je povzdignil prst.

Fantu je nekoliko stisnilo grlo. Pa je vendarle nasprotoval.

»Res sem ga našel. Prav tako je, kakor pripovedujejo. Zlati kamenčki se prekopicujejo po njegovi strugi in zlatega prahu je okoli skal v njej, da je voda kar motna.«

»Ožbej, za boga svetega!« je ušlo gospodu, ker si je pri tem nekoliko poparil brado in se polil s čajem po srajci. »Kaj pravi osma božja zapoved? Se zavedaš, kam vodi takšna pot? Bahanje in laganje spadata v greh jezika, ki se ga skrajno težko popravi!«

»Saj ne lažem. Vam se pa sploh ne bi upal,« je zašepetal. »Hodil sem po Mokrici, ko se mi je zazdelo, da iz megle slišim ovce, ki blodijo

v strmalih. Vedno težje je bilo in že sem hotel odnehati. Pa nisem, če so se one prebile, se bom pa tudi jaz! Ko sem splezal čez prepaden rob, sem zaslišal šumenje vode in sem si rekel: našel sem jih, hvala bogu. Užejala jih je strmina in so šle pit. Naredil sem še nekaj korakov in namesto ovac ugledal majhen trop gamsov, ki se je napajal v tolmunčkih. Mladiči so se igrali in poskakovali v vodi, zdaj na eno, zdaj na drugo stran brega. To je bilo nekaj za videti; ko so skakali iz vode, so imeli parklje vse prekrite z zlatim prahom, dokler se jim ni obletel na tla. Vodnica je nekajkrat z roglji potegnila po zlatem grušču, da sem čisto razločno slišal, kako je cingljalo.«

»In ti imaš seveda polne žepe tega grušča, fant nesrečni?« je sedel k njemu. »Ampak ga nimaš, kajne? Zato ker si pozabil vzeti s seboj en sam, samcat drobižek. Eno samo luskico, ki bi razodevala, da nisi lažnivec. Ne vem, kaj bo iz tebe, Ožbej, ne bo se ti dobro izteklo, če ne boš znal ločevati zrnja od plev. Eno strupena ljuljka med žitom lahko okuži celo vrečo krušne moke in z ljudmi je ravno tako. Takšni postanejo izobčenci v svojem okolju že za življenja in ob svojem koncu še pri bogu. Zapomni si to!«

»Ustrašil sem se. Saj sem hotel zraven, pa mi niso pustili. Ko sem naredil korak proti njim, so mi šli kar naproti. Cel trop. Ko sem se ustavil, so se ustavili še oni. Še dvakrat sem poskusil, pa se je ponovilo. Še mladiči so se nehali igrati, samo gledali so me in se postavili kot zid, ki je bil z vsakim korakom bližje. Zbežal sem, preden bi me porinili čez rob.« Oči so se mu zasolžile in šibka ramena so se mu zatresla v krču. Pogreznjen v star, grobo tesan stol je bil videti še manjši, kot je bil v resnici. Tanke noge, ki so mu visele skoraj do tal, je imel umazane in obtolčene. Gotovo si je sezul cokle in jih zataknil za pas, ko je plezal po skalah. Komu se ne bi zasmilil?

»Nekaj polente je še ostalo od južine,« je gospod prekinil mučno razpoloženje v sobi. Na mizo je postavil pokrito posodo, skoraj do polovice polno postanih koruznih žgancev. Ker so bili dolgo na robu štedilnika, so bili suhi kot poper, zato jih je zalil s skodelo mleka in iz predala potegnil dve žlici. »Ti kar začni, gotovo si ves prestradan in ti bo tudi to teknilo. Kuharice žal nimam.« Stopil je do omare in si

še enkrat nalil v prazno skodelo. Ko je pogoltnil dolg požirek, je globoko zajel sapo, ker mu je žganje kot ogenj steklo po grlu, in se nato z mokrimi očmi obrnil k fantu.

»Jutri po maši bova šla po ovce, Ožbej. Škoda, da bi zastoj hodil domov, gospodar bi te jutri tako ali tako spet poslal v iskanje. Zgoraj bo kmalu sneg in ni več dosti časa, da bi jih našel še žive. Tudi zate bi bilo nevarno. Nič ne skrbi, sporočil bom po ljudeh, da te ne bodo pogrešali. Tako bo še najbolj prav!«

Seveda, fanta je skrbelo, kako bo doma. Ni bilo prvič, da je doživel, kako so se ljudje v sili zatekali k blodnjam, ki so jim tako globoko verjeli, da so mu jih celo v spovednici zagovarjali kot sveto resnico. Toda življenje je težko in hoja po solzni dolini je tlakovana z ostrim kamenjem, iz katerega raste trnje.

Iz doline globoko spodaj se je prikradlo komaj slišno pritrkavanje. Pri Sv. Petru in Primožu, pri Sv. Lenartu, Sv. Florjanu, Sv. Ani in drugih cerkvah v stahovski okolici je zvonilo poldan, vendar se v dolino ni videlo. Gospod je postal in si otrl potno čelo pod klobukom. Na glas sta zmolila očenaš, katerega besede so se potapljale v na videz mastno, temno sivo oblačno gmoto, ki je ležala na gorah kakor debela plast lončarske gline. Po malem je deževalo že vse od jutra. Blizu gozdne meje sta prispela do velikega oboka, ki je pod seboj razkril prostorno jamo. Zatekla sta se v njeno temačno zavetje, da si oddahneta. Gospod je iz torbe potegnil krajec starega kruha, ki mu je vlaga prav dobro dela, saj je toliko popustil, da ga je bilo mogoče brez težav odrezati. Zraven sta prigriznila vsak svoje jabolko.

»Je še daleč, Ožbej? Kje si jih včeraj slišal? Tu nikjer ne kaže na kakšno vodo.« Bil je utrujen in že daleč spodaj je pravzaprav začel dvomiti o pravilnosti svojega početja in vsakih nekaj korakov je pomišljal, ali ga danes preskuša hudobec, ki ga hoče odvrniti od namere, ali se mu le noče pokoravati to posvetno telo, nevajeno tovrstnih naporov. V mislih se je spomnil na Gólgoto, ki jo je moral prehoditi trpeči Jezus s težkim križem na rami, in to mu je pomagalo. Ob tem je ves njegov napor zvođenel.

»Sedaj morava pod tisto steno in ob njej, vse dokler ne prideva okoli, toliko, da bosta

Prédaselj in Bistrica že prav pod nama. Od tam je šele mogoče v grapo, po kateri teče voda.«

Ko sta pojedla, je gospod pospravil nož nazaj v torbo in si sezul čevelj, da bi iz njega odstranil kamenček, ki ga je žulil. Potem sta krenila naprej in kmalu dosegla dolge, nizke stene, ki se vlečejo po jugovzhodnih rebrih Mokrice. Strmina je naraščala in hoja po strmih, od vetra prebičanih ostrih travah je postajala čedalje težja. Tudi dež se je spet začel krepiti, a zavetja sedaj ni bilo nikjer več. Ožbej pa je hodil pred njim kar naprej in naprej, da se je že zdelo, da se ne bo dalo nikamor več, toda za vsakim robom se jima je kot po čudežu pokazal prehod, ki ju je spustil do naslednje kamnite pregrade, ki se je bočila nad prepad. Od Konca je nekajkrat zagrmelo in iz oblakov se je za trenutek usulo belo babje pšeno, ki je odskakovalo od trave kot splašene bolhe. Ko se je odmev groma polegel, je spet deževalo kakor prej.

Kamniška Bistrica

»Tukaj,« je rekel Ožbej in pokazal na plitev žlambor, ki je segal do roba, za katerim je bilo res slutiti, da se bo vse skupaj izteklo v nekoliko pohlevnejši svet. Gospod se je na hitro trikrat pokrižal in zaplezal v skale.

»... in nikar sedaj od mene ne odvrni svojega obraza, ko se podajam v nevarnost zaradi svojih ovčic, ki so bile izgubljene, da jih zopet pripeljem pred tvoje obličje ...« je molil polglasno, ko mu je pot s čela kapljal na mokre skale, čez katere se je s težavo vlekel za pastirjem, ki si je sezul cokle in bosonog medtem že urno splezal na vrh. »Samo še malo, že slišim potok,« ga je spodbujal. Gospod se je res kmalu nato prijel za rob, pri tem pa s platneno torbo zapel v skalni rogljič, da ga je sredi potega ustavilo in mu ogrozilo ravnotežje. »Če zdaj spustim,« mu je švignilo skozi možgane, toda časa za razmišljanje ni bilo, kajti mokra skala je grozila, da se bo otrešla utrujene roke, ki se je je oklepala s skrajnim naporom, in že

 Irena Mušič

Se bo na dnu zasvetilo zlato zrno?

je čutil, kako začenja popuščati. Stisnil je zobe in usmeril vse moči v naslednji poteg, jermen nesrečne torbe se je s parajočim stokom odtrgal in peklenščkovo orodje, ki je grozilo, da ga potegne s seboj, je v nekaj skokih izginito v globino. »Pa naj te vzame hudič, če te že hoče!« je zavpil za njo trenutek kasneje, ko se je prekobilil čez rob in glasno dihal, loveč sapo, ki mu je od napa piskala skozi grlo. Snel si je klobuk in dež, ki mu je padel na vroče čelo, se je pomešal z znojem, da ga je zapeklo v očeh.

»Tukaj sva, gospod župnik,« ga je zdramil pastirjev glas. Tukaj? Ozrl se je okoli sebe. Okolica je bila podobna vzhodu v više, vsaj to mu je najprej padlo na pamet. Grapa, po kateri je tekel potoček, se je neverjetno globoko zažirala v prepadno ostenje. Skale v njem so bile rdeče in so v svoji krušljivosti grozile, da bodo zgrmele navzdol in pokopale ter zajezile Bistrico, ki se je skrivala nekje spodaj, v megli. Voda je komaj slišno žuborela in videti je bilo, da nekoliko nižje izginja v mreži skalnih razpok, ki na nekem mestu prepredajo dno te ogabne struge. Zato torej s te strani do Bistrice ne priteče noben potok! Iz meglice na robu grape se je zaslišal rahel topot. Gospod je vstal in stopila sta mu naproti. Od zgoraj je priletelo nekaj kamenčkov, vmes še kakšen večji.

»Previdno!« Potegnil je Ožbeja nazaj in stopil predenj. Naredila sta še nekaj korakov in

na majhni ploščadi sredi tega krušljivega sveta opazila premikanje. Komaj opazen veterc, ki je potegnil iz doline, je nenadoma razgrnil zastor in iz prejšnje nevidnosti se je pred njima nenadoma izluščil trop gamsov, otrplih v nenadnem razkritju. Vodnica, ki je prej čakala in v megli ni tvegala umika po prepadnem terenu, je nekaj srčnih utripov zatem zapiskala in trop se je udrl po steni, nenadoma, kakor bi spustil tetivo na samostrelu.

Nekaj let je minilo in ljudje so se spomnili le še, da je moralo biti nekje med rožnovensko nedeljo in vsemi svetimi, tistega leta, ko je narasla Bistrica odnesla sedem brvi. Tistega dne, ko sta šla Potočnikov mladoletni ovčar in župnik iskat pogrešane ovce, so iz bistriške soteske slišali bobnenje valečih se skal. Šele po treh dneh, ko se je vreme izboljšalo, se je na vzhodnih strmali Mokrice razkrila kamnita rana, ki je potegnila jezik utrganega kamnitega plazu vse do gozda nad rečnim bregom. Fanta in župnika pa niso nikoli več videli.

Toda trideset let pozneje je nek tunjiški lovec zalezal gamsa, ta pa mu je obstreljen padel čez vzhodno mokriško steno. V želji po plenu ga je s težavo dosegel in korak od njega našel star, zarjavel nož. Spomini so oživel in rodila se je pripoved o izvoru imena Farjevega plazu v Mokrici nad Kamniško Bistrico.

P. S.: V knjigi Franceta Malešiča Spomin in opomin gora je na 24. strani zapisano:

Farjev plaz v Mokrici (1853 m, Kamniško-Savinjske Alpe) ima ime po nekem duhovniku, ki se je ponesrečil, ko je tam iskal zlato. V bližini se je nahajal Zlati studenec, v katerem je nekdo baje našel kepo zlata. Tone Komatar iz Županjih Njiv je pripovedoval Tonetu Cevcu: Mladoleten ovčar je pod Mokrico videl, kako so gamsi in srnjaki hodili k zlatemu izviru in si tam namakali parklje, da so imeli vse zlato. O tem je povedal duhovniku. Ta je šel pogledat, in ko je ugledal vse tisto zlato, ga je zgrabila hudobna želja in je fanta zaklal. Tisti trenutek se je utrgal kamnit plaz. Pobral je duhovnika in vse zlato se je skrilo, da ga ni bilo več.¹ ○

¹ Ta pripoved je zelo stara in sega v čase daleč pred nastankom turizma. Zanimiva bi bila primerjava z morebitnimi sorodnimi pripovedkami.